

Heller ikke citeres K. Rhamms Bog Die Grosshufen der Nordgermanen, 1905, hvori hele den tidligere danske Litteratur om Emnet, heri indbefattet P. Lauridsens sidste Afhandling, er taget op til særdeles frugtbar og indgaaende Drøftelse. I Aarbøger for nordisk Oldkyndighed 1919 har Henrik Larsen i sine Oplysninger og Bemærkninger om de danske Landsbyer virkningsfuldt kritiseret P. Lauridsens Opfattelse, og for første Gang nøjere præciseret Bolbegrebet i dansk Bebyggelseshistorie. Hverken denne banebrydende Afhandling eller Erik Arups og Poul Nørlunds Behandling af Guldvurderingen og Skyldvurderingen i Danmark synes Forf. at kende.

Disse Mangler i Kendskabet til Litteraturen i dette Aarhundrede kan dog mulig nok tilgives en svensk Forf., der selv i Forordet erkender, at ogsaa II. Del af Værket i Realiteten forelaa færdigskrevet allerede ved I. Dels Fremkomst i 1890.

De opvejes tildels ved Forf.s Fortrolighed med den fyldige Litteratur om Emnet fra Arent Berntsen til Erslev, med de bedste danske Haandbøger: Jacob Mandix, Dansk Landvæsensret og Dansk Kammerret, C. Christensen Hørsholms Agrarhistoriske Studier og L. C. Borups Dansk Landboret, men ikke mindre derved, at Forf. har haft Lejlighed til i det danske Rigsarkiv at studere en af P. Lauridsens Hovedkilder, Præsteindberetningerne om Gaarde, Huse og Bol 1651 og 1657.

Ikke mindst derfra stammer Forf.s klare og instruktive Redegørelse for, hvad der forstaaes ved Helgaard, Halvgaard og Bol, en Redegørelse, hvortil der endnu ikke fra dansk Side er givet saa fyldigt et Bidrag.

Svend Aakjær.

Den svenske tolddirektor Will. Smith har samlet frugterne af sine studier i sit fags historie i afhandlingen *Äldre svenskt tullväsen* (Stockh. 1934). Bogen bærer nok præg af, at dens forf. ikke er historiker af fag; men hans mangler ved kildebehandling og litteraturbenyttelse opvejes af hans særlige forudsætninger til forstaaelse af toldteknik. Behandlingen af toldpolitik og handelspolitik er paa sine steder ret indgaaende, værdifuldere er dog analysen af de vekslende toldformer, tariffer, af bogførings-teknikken og den hele toldadministration — sider som historikerne ofte har tilsidesat, men som er forudsætningen for anvendelsen af toldbøgernes handelsstatistiske oplysninger. Svagest er det middelalderlige afsnit, i hvilket forf. ikke formaar at samle det meget spinkle materiale. Fremhæves maa dog en elegant analyse af nogle fragmenter af senmiddelalderlige toldtariffer,

som Forf. forsøger at føre tilbage til en oprindelig generel $12\frac{1}{2}$ 0/0's værditold (1 ore pr. mark), som dog for de vigtigste varer efterhaanden omformedes til en kvantitetstold med faste satser. Langt værdifuldere er den udførlige redegørelse for toldforholdene under Gustav Vasa; for her har tolddirektøren et stort reelt materiale at arbejde med i form af virkelige toldprotokoller, som kongen især fra midten af 1540erne krævede udarbejdet til vejledning for handelspolitikken; ikke alene eksport og import, men alle transaktioner fra produktionsstedet til skibet skulde der omhyggeligt redegøres for. Efter toldforordningerne differentierede tolden; efter nationalitet, borgerskab og civilstand (gift eller ugift) skulde købmændene betale hel eller halv told eller i gunstigste fald (i regelen naar det drejede sig om gifte Stockholmborgere med egen grund) være helt todfri. Paa hvilken maade disse forhold gav sig udtryk i toldregistrene, er det vigtigste resultat af Smiths bog — en nyttig ledetraad for de forskere, der før eller siden detaljeret vil udnytte hele dette store handelshistoriske stof; dette sidste, det egentlige, har han selv givet afkald paa.

Aksel E. Christensen.

Den svenske skoleordning, der kræver, at lektorer skal være doktorer, frembringer mellem aar og dag en lang række historiske »akademiska avhandlingar«. Naar de ikke alle de store højder, bliver dog et omfattende stof gennemarbejdet og lagt frem. Aaret 1935 har givet en ualmindelig rig høst; en del er allerede omtalt i dette tidsskrift, her skal henledes opmærksomheden paa endnu et par af interesse.

Det mest modne og lærde arbejde er sikkert Sten Engbergs *Bo Jonsson I. Till 1375* (Uppsala). Det giver et tværsnit i svensk og nordisk historie i 1360erne og den første halvdel af 70erne set i forhold til Bo Jonsson Grips store skikkelse. Biografien sprænges og bliver til en udredning af hele den politiske sammenhæng; traaden til hovedpersonen er undertiden nær ved at forsvinde, og man savner endnu en vurdering af hans største indsats, set i modsætning til Margretes — hvad der maa blive afgørende for konklusionen. Det er en sprænglærd bog, spækket med noter og rettelser, fuld af kildekritiske udredninger om stort og smaat. Hver enkelthed er dog sat i forhold til store synspunkter: kampen mellem det nationale aristokrati, der fik næring af Birgittes religiøse-politiske anskuelse, og som siden 1371 fik sin store leder netop i Bo Jonsson; imod det den fremvoksende stærke kongemagt, hvis patrimonielle tendenser især blev repræ-